

№3

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo‘yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo‘rayev Abdug‘affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg‘ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug‘bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedراسi professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o‘g‘li – mas‘ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O‘zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA

1.	Шаисламова Наргиза Кабиловна	Тижорат банклари рискларини баҳолашда стресс-тест усулидан самарали фойдаланиш	7
2.	Ashurova Nargiza Chori qizi	O‘zbekiston turizm xizmatlari bozorida gastronomik turizmni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari	19
3.	Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	Oliy ta‘lim muassasalarida ichki audit tizimini raqamlashtirish mexanizimini takomillashtirish	24
4.	Sobirov Otabek Olimjonovich	Boshqaruv hisobini tashkil etishning konseptual asoslari	36
5.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Boqiyeva Zuhra Soxibjon qizi	Iqlim o‘zgarishining iqtisodiyotga ta’siri	41
6.	Xalimov Shaxboz Xalimovich	Qishloq joylarida turizm xizmatlarini rivojlantirishning xorij tajribalari	48
7.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Hududlarda investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishning institutsional va moliyaviy omillari	53
8.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Muslimbek No‘rbo‘ta o‘g‘li	Kredit riski	60
9.	Курбонов Саид Акбарович	АҚШ федерал резерв тизими (ФРТ) ва унинг иктисодиётга таъсири	67
10.	Bekmurodova Feruza Azamat kizi, Kadambaeva Charos Masharip kizi	Economic cooperation practices and development trends in Middle Eastern countries	73
11.	Mardonova Malika Asatilloyevna	Xavfsiz turizm tushunchasining nazariy-uslubiy asoslari	80
12.	Alimov Baxodir Batirovich	Rivojlangan sug‘urta kompaniyalarining moliyaviy holati va samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili	85
13.	Narziyev Abror Baxtiyorovich	Moliyaviy bozorlardagi volatillik dinamikasining GARCH modellari asosida empirik tahlili	95
14.	Xoldorova Kamola Jamoliddin qizi, Murodova Dilnoza Choriyevna	O‘zbekistonda tijorat banklarini transformatsiya qilishning dolzarb masalalari	106
15.	Юсупов Бехзод Юсуп угли	Финтех-ориентированная модель комплексной оценки кредитоспособности корпоративных клиентов и её влияние на эффективность банковских решений	112
16.	Ташбаева Рано Гайбуллаевна, Ташбаев Улугбек Ванситович	Цифровая оценка конкурентоспособности предприятий HoReCa на основе Open Data и онлайн-платформ (на примере г. Ташкента)	120
17.	Баракаев Отабек Отакулович	Ўзбекистонда аудиторлик хизматлар бозорининг 2020-2025 йилларга таҳлили ва уни такомиллаштириш йўналишлари	127
18.	Muradov Botir Hayat	Yevropa iqtisodiyotining yashil transformatsiyasida iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq fizik va moliyaviy risklar tahlili	140
19.	Isroiljonov Murodil Qosimjon ugli	Household Consumption, Imports, and Gross Capital Formation in Uzbekistan: Evidence from an ARDL Model	148
20.	Чориева Нигина Қахрамановна	Классик иктисодий назариялар асосида тадбиркорлик субъектларининг экспорт салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш хусусиятлари	155
21.	Chintemirova Diyora Shuxrat qizi	Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	160
22.	Artikov Ne‘matulla Abdusalamovich	Soliqli daromadlar oshishida sheringning iqtisodiy imkoniyatlari	166
23.	Кузиева Динора Баходировна	Узоқ муддатли активларни баҳолаш тартибини такомиллаштириш	173

24.	Умарова Гулзодахон Қодирбековна	Кичик бизнесни муқобил молиялаштиришнинг илғор хорижий тажрибалари	181
25.	Murtozayeva Zarnigor Komol qizi	Tashabbusli budget mablag‘larini ijtimoiy ehtiyojlar asosida manzilli taqsimlash mexanizmlarini takomillashtirish	187
26.	Baytanov O‘ralboy Miraqul o‘g‘li	Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning zamonaviy metodologik yondashuvlari	193
27.	Mardonov Akromjon Nusrat ogli	The impact of fiscal policy on the national economy	201
28.	Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o‘g‘li	O‘zbekiston respublikasining aholi hayot sifati va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi bog‘liqlikni statistik baholash	206
29.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	Milliy fond bozorida aksiyalarni ommaviy joylashtirish mexanizmlarini transformatsiya qilish yo‘llari	213
30.	Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	O‘zbekistonda davlat qarz portfelini risk-diyagnostika asosida boshqarish metodologiyasini takomillashtirish	220
31.	Rahmonova Durdona Hasan kizi	Effective management of investment opportunities and regional economic diversification: evidence from the kashkadarya region	226
32.	Xamdamov Omonullo Ne‘matullayevich	Kapital bozoridan moliyaviy resurslar jalb qilishning xalqaro amaliyot tajribalari	233
33.	Achilov Dilshod Marufovich	Innovatsion faoliyatning moliyaviy ta‘minot manbalari va ularni samarali boshqarish yo‘llari	244
34.	Baratova Zumrat Xalmetjanovna	Innovatsion faoliyat bilan bog‘liq moliyaviy risklarni boshqarish	253
35.	Mavlyanova Yulduzxon Turg‘unovna	Moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda ERP (Enterprise Resource Planning) mexanizmidan foydalanish istiqbollari	261
36.	Ishniyazov Otabek Baxodirovich	Bank faoliyatida risklarning turlari, ularni samarali boshqarish	268
37.	Baxriddinov Kamoliddin Baxriddin o‘g‘li	Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiyaviy qaror qabul qilish amaliyotining tahlili	275
38.	Qudratova Feruza Nasriddinovna	Financing decisions and value creation in an emerging economy: Evidence from the capital structure of Uzauto Motors	283
39.	Xasanov Komil Mutalibjanovich	Chiqindilarni boshqarishda yevropa ittifoqi tajribasi va uni o‘zbekiston sharoitida qo‘llash	591
40.	Orzukulova Zumrad Abdukhalik kizi, Azimova Nozimakhon Alisher kizi	Strategic brand management: review of keller’s brand equity model and Aaker’s brand identity system	297
41.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Davlat xususiy sheriklik rivojlanishining xorij tajribasi va undan O‘zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	302
42.	Umurzakova Dildora Sultonmaxmudovna	Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar bandligiga doir muammolarning asosiy yo‘nalishlari	310
43.	Jo‘rayeva Zarifa Bahodir qizi	Tijorat banklarida kredit xizmatlari amaliyotining dolzarb masalalari	317
44.	Tureev Azizbek Abatovich	Qoraqalpog‘iston Respublikasida mevachilik tarmog‘ini klasterlashning iqtisodiy samaradorligini baholash	324
45.	Mirzataev Salamot Muratbaevich	Ekologik muammolar sharoitida qishloq xo‘jaligi barqarorligini ta‘minlashda smart texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslari	329
46.	Komekova Gulzira Sharbaevna	Raqamlashtirilgan logistika tizimlari asosida sabzavotchilik mahsulotlari bozorining samaradorligini oshirish yo‘llari	335
47.	Qidirmiyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	Qoraqalpog‘iston Respublikasida qurilish sohasining rivojlanish holati va sun‘iy intelkt asosida xizmat kursatishni rivojlantirish istiqbollari	340

48.	Розиков Жалил Жалолович	Вопросы реформирование бухгалтерского учета в сельском хозяйстве	346
49.	Karimov Eminjon Gapardjonovich	Sanoat korxonalarida moliyaviy tahlil axborot tizimini takomillashtirish masalalari	351
50.	Toshev Nurbek Janon o'g'li	Qashqadaryo viloyatida turizm samaradorligi indeksi (TEI) asosida mintaqaviy turizm rivojlanishi dinamikasini baholash	359
51.	Kurbonova Malika Akhmad kizi	Comprehensive methodology for assessing the effectiveness of digital economy technology implementation in regional economic development	365
52.	Isakova Naima Ikromjonovna	Xizmat ko'rsatish korxonalarida turizmni rivojlantirish uchun strategik marketing dasturini ishlab chiqish va uni takomillashtirish yo'llari	371
53.	Sultanova Nigora Xikmatxo'ja qizi	Xarajatlar hisobida ABC va BSC tizimlari integrativ tahlili	377
54.	Muminova Parvina Ilhom qizi	Bank majburiyatlari hisobi va ichki auditini takomillashtirish	383
55.	Abduraxmonova Munisa, Alimov Ulug'bek Baxodirovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida biznesni rivojlantirish tamoyillari va bosqichlari	389
56.	Axmedov Shoymurod Azamat o'g'li	Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini takomillashtirish yo'llari	395
57.	Xamdamov Shavkat Komilovich	Aholini ijtimoiy himoyalash moliyaviy mexanizmi samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari	402
58.	Ruziyev G'anisher Usarovich	Soliqlar vositasida tadbirkorlikni rivojlantirish va bandlikni ta'minlash orqali daromadlarni oshirish hamda kambag'allikni qisqartirish masalalari	411
59.	Atamuratova Gulrux Muzafarovna	Kichik biznes tizimlarining iqtisodiy mohiyati va ularni modellashtirish bo'yicha zamonaviy xorij tajribasi	419
60.	Mirzayeva Charos G'ayrat qizi	Savdo va xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sishdagi o'rni: Janubiy Koreya va O'zbekiston misolida qiyosiy ekonometrik tahlil	424
61.	Toshpulatov Davron Akromovich	Islom moliyasida risklarni boshqarish	437
62.	Amir Xudaykulov	Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq EBITda indikatorini hisobga olishning o'ziga xos xususiyatlari	451
63.	Тожибоева Дилором	Иқтисодий фикрлаш тарзи ва унинг қарор қабул қилиш назариясида тугган ўрни	459
64.	Azimov Islom Xolmurodovich	Xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning xorijiy tajribalari va O'zbekistonga qo'llash imkoniyatlari	471
65.	Xadjibekova Aziza Akbarovna	Tashqi va ichki turizmni rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmining asosiy funktsiya va prinsiplari	477

XIZMATLAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARNING XORIJIY TAJRIBALARI VA O‘ZBEKISTONGA QO‘LLASH IMKONIYATLARI

Azimov Islom Xolmurodovich

*mustaqil tadqiqotchi
Qarshi davlat universiteti*

E-mail: azimovislom8787@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda qo‘llanilayotgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning xorijiy tajribalari o‘rganilgan hamda ularni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida AQSH, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi rivojlangan davlatlarda xizmatlar infratuzilmasini boshqarish va moliyalashtirishning samarali usullari baholangan. Shuningdek, davlat-xususiy sheriklik, raqamli texnologiyalar, logistika markazlari va innovatsion boshqaruv mexanizmlarining xizmatlar infratuzilmasi rivojlanishiga ta’siri aniqlangan. O‘rganilgan ilg‘or tajribalar asosida O‘zbekistonda xizmatlar infratuzilmasi samaradorligini oshirish, investitsion jozibadorlikni kuchaytirish va xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini ta’minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: xizmatlar infratuzilmasi, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, xorijiy tajriba, davlat-xususiy sheriklik, logistika, raqamli infratuzilma, xizmatlar bozori, innovatsion rivojlanish, investitsiyalar, iqtisodiy samaradorlik.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ РАЗВИТИЯ СЕРВИСНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ КАРШИНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

Азимов Ислам Холмуродович

*независимый исследователь
Каршинский государственный университет
E-mail: azimovislom8787@gmail.com*

Аннотация. В данной статье исследуются зарубежные подходы к развитию инфраструктуры услуг на основе организационно-экономических механизмов, а также оцениваются возможности их применения в условиях Узбекистана. В ходе исследования проанализированы эффективные методы управления и финансирования инфраструктуры услуг, применяемые в США, Германии, Японии, Южной Корее и Сингапуре. Особое внимание уделено государственно-частному партнерству, цифровым технологиям, логистическим центрам и инновационным механизмам управления, оказывающим влияние на развитие инфраструктуры услуг. На основе изученного зарубежного опыта разработаны научно-практические рекомендации по повышению эффективности инфраструктуры услуг, укреплению инвестиционной привлекательности и обеспечению конкурентоспособности сферы услуг в Узбекистане.

Ключевые слова: инфраструктура услуг, организационно-экономический механизм, зарубежный опыт, государственно-частное партнерство, логистика, цифровая инфраструктура, рынок услуг, инновационное развитие, инвестиции, экономическая эффективность.

FOREIGN EXPERIENCES OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS IN THE DEVELOPMENT OF SERVICE INFRASTRUCTURE AND THEIR APPLICATION IN UZBEKISTAN

Azimov Islam Kholmurodovich

Independent researcher
Karshi State University

E-mail: azimovislom8787@gmail.com

Abstract. *This article examines international experiences in organizational and economic mechanisms for the development of service infrastructure and evaluates the possibilities of their application in Uzbekistan. The study analyzes effective approaches to managing and financing service infrastructure in developed countries such as the United States, Germany, Japan, South Korea, and Singapore. Particular attention is given to public-private partnerships, digital technologies, logistics centers, and innovative management mechanisms that contribute to infrastructure development. Based on the analysis of best international practices, scientific and practical recommendations are proposed to improve the efficiency of service infrastructure, strengthen investment attractiveness, and enhance the competitiveness of the service sector in Uzbekistan.*

Keywords: *service infrastructure, organizational and economic mechanism, international experience, public-private partnership, logistics, digital infrastructure, service market, innovative development, investments, economic efficiency.*

Kirish

Jahon iqtisodiyotida xizmatlar sohasi iqtisodiy o‘shishning asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon bo‘lib, ko‘plab mamlakatlar yalpi ichki mahsulotida xizmatlar sektorining ulushi 60–80 foizgacha yetmoqda. Xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishi esa bevosita xizmatlar infratuzilmasining samarali tashkil etilganligi va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarining mavjudligi bilan belgilanadi. Ayniqsa, globallashtirish, raqamlashtirish va innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biriga aylanmoqda. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, xizmatlar infratuzilmasini samarali boshqarish va rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik (DXSh), innovatsion moliyalashtirish mexanizmlari, logistika markazlari, raqamli platformalar hamda zamonaviy boshqaruv texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. AQSH, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi mamlakatlarda xizmatlar infratuzilmasining yuqori darajada rivojlanganligi iqtisodiy o‘shish sur‘atlarini jadallashtirish, investitsion jozibadorlikni oshirish va aholiga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda. O‘zbekiston Respublikasida ham xizmatlar sektorini rivojlantirish, infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish, transport-logistika tizimini takomillashtirish, raqamli iqtisodiyot elementlarini keng joriy etish hamda hududlarda xizmatlar ko‘lamini kengaytirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq xizmatlar infratuzilmasining ayrim yo‘nalishlarida investitsion faollikning yetarli emasligi, boshqaruv mexanizmlarining zamonaviy talablar darajasida shakllanmaganligi hamda hududlar kesimida infratuzilma rivojlanishidagi tafovutlar mavjudligini kuzatish mumkin. Shu sababli rivojlangan mamlakatlarning ilg‘or tajribalarini o‘rganish va ularni milliy iqtisodiyot sharoitlariga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning maqsadi xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda qo‘llanilayotgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning xorijiy tajribalarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash hamda ushbu tajribalarni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar infratuzilmasini boshqarish va moliyalashtirish mexanizmlari, davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalar, logistika va raqamli infratuzilmani rivojlantirish amaliyoti o‘rganiladi. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida O‘zbekistonda xizmatlar infratuzilmasining samaradorligini oshirish, investitsiyalarni jalb qilish va xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini kuchaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha davlat dasturlari, hududiy rivojlanish strategiyalari hamda investitsion loyihalarni ishlab chiqishda nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar sharhi

Xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar infratuzilmasini boshqarish va moliyalashtirishning samarali tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini joriy etish orqali iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini jadallashtirish, hududlar raqobatbardoshligini oshirish hamda aholi uchun xizmatlar sifatini yaxshilashga erishilmoqda. Shu bois mazkur masala ko‘plab xalqaro tashkilotlar va olimlarning tadqiqotlarida muhim ilmiy yo‘nalish sifatida qaralmoqda. Jahon bankining so‘nggi tadqiqotlarida xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish iqtisodiy samaradorlik va investitsion jozibadorlikning muhim omili sifatida baholanadi. Hisobotlarda transport-logistika, aloqa va raqamli infratuzilmaning rivojlanishi biznes muhitini yaxshilashi hamda hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishi ta‘kidlangan [1]. OECD ekspertlari esa infratuzilma rivojlanishida institutsional boshqaruv, hududiy rejalashtirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining ahamiyatiga alohida e‘tibor qaratganlar [2]. BMTning Savdo va taraqqiyot konferensiyasi (UNCTAD) tadqiqotlariga ko‘ra, raqamli texnologiyalar va elektron xizmatlar infratuzilmasi xalqaro savdo jarayonlarini jadallashtiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xususan, raqamli platformalar va logistika tizimlarini integratsiyalash xizmatlar sektorining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi aniqlangan [3]. Osiyo taraqqiyot banki tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Osiyo mamlakatlarida xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda davlat investitsiyalari va xususiy kapital ishtirokini kengaytirish muhim omil sifatida qayd etilgan. Tadqiqotchilar infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan foydalanish iqtisodiy samaradorlikni oshirishini asoslab berganlar [4]. Xorijiy olimlardan Mazzucato innovatsion rivojlanishda davlatning strategik roli va infratuzilmaviy investitsiyalar iqtisodiy taraqqiyotning asosiy drayverlaridan biri ekanligini ta‘kidlaydi [5]. Schwab esa To‘rtinchi sanoat inqilobi sharoitida raqamli infratuzilmani rivojlantirish xizmatlar sektorining transformatsiyasiga kuchli ta‘sir ko‘rsatishini qayd etadi [6]. O‘zbekistonlik olimlar tomonidan ham xizmatlar infratuzilmasining rivojlanish muammolari va istiqbollari tadqiq etilgan. Jumladan, Nabiyeu xizmatlar infratuzilmasini hududiy iqtisodiy rivojlantirishning muhim omili sifatida baholab, uning investitsion faollikka ta‘sirini tahlil qilgan [7]. Xolbekov esa raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sektorining transformatsiyasi va infratuzilma modernizatsiyasining iqtisodiy samaradorligini o‘rgangan [8]. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xorijiy mamlakatlarda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari keng tadqiq qilingan bo‘lsa-da, ushbu tajribalarni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish, hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda qo‘llash va ularning iqtisodiy samaradorligini baholash masalalari yetarli darajada o‘rganilmagan. Mazkur holat tadqiqot mavzusining ilmiy va amaliy ahamiyatini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda qo‘llanilayotgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning xorijiy tajribalarini o‘rganish hamda ularni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini baholashda kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini xizmatlar iqtisodiyoti, infratuzilma rivojlanishi, institutsional iqtisodiyot va hududiy rivojlanish nazariyalari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik tahlil, mantiqiy umumlashtirish, ilmiy abstraksiyalash va sintez usullaridan foydalanildi. Xorijiy tajribalarni o‘rganishda AQSH, Germaniya, Singapur, Janubiy Koreya va Yaponiyada xizmatlar infratuzilmasini boshqarish, davlat-xususiy sheriklik (Public-Private Partnership – PPP) asosida infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish hamda raqamli boshqaruv tizimlari bo‘yicha amaliyotlar qiyosiy tahlil qilindi. Empirik tahlil uchun Jahon banki (World Bank), Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD), BMTning Savdo va taraqqiyot konferensiyasi (UNCTAD), Osiyo taraqqiyot banki (ADB), O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi hamda tegishli vazirlik va idoralarning rasmiy statistik ma‘lumotlaridan foydalanildi. Xizmatlar infratuzilmasi rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillarni baholashda transport-

logistika, raqamli infratuzilma, aloqa xizmatlari, investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik loyihalari va xizmatlar sektorining iqtisodiy ko‘rsatkichlari o‘zaro taqqoslandi.

Tahlil va natijalar

Xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishini ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, infratuzilmani boshqarishda zamonaviy tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlardan foydalanish xizmatlar sifati, investitsiyalar hajmi va hududlarning raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi. Shu nuqtai nazardan xorijiy tajribalarni tahlil qilish va ularni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

1-jadval.

Xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha xorijiy davlatlar tajribasining qiyosiy tahlili*

Mamlakat	Asosiy tashkiliy-iqtisodiy mexanizm	Erishilgan natija	O‘zbekiston uchun qo‘llash imkoniyati
Singapur	Davlat-xususiy sheriklik (PPP), Smart Nation dasturi	Logistika va raqamli xizmatlar samaradorligi yuqori	PPP asosida logistika markazlarini rivojlantirish
Germaniya	Hududiy infratuzilmani klaster asosida boshqarish	Hududlar raqobatbardoshligi oshgan	Hududiy xizmat klasterlarini tashkil etish
Janubiy Koreya	Raqamli infratuzilma va elektron hukumat	Davlat xizmatlari to‘liq raqamlashtirilgan	Elektron xizmatlar ulushini oshirish
Yaponiya	Innovatsion transport-logistika tizimi	Transport xarajatlari kamaygan	Zamonaviy logistika markazlarini yaratish
AQSH	Xususiy investitsiyalarni keng jalb qilish	Xizmatlar bozori rivojlangan	Investitsion muhitni yanada yaxshilash

*Muallif ishlanmasi

1-Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, rivojlangan davlatlarda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning asosiy omili davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda innovatsion boshqaruv tizimlaridan samarali foydalanish hisoblanadi. Ushbu tajribalar O‘zbekiston sharoitida ham xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish uchun muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi. Xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiyotning yetakchi tarmog‘i sifatida shakllanib, yalpi ichki mahsulot va bandlik tarkibida asosiy ulushni egallamoqda. Rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sohasining yuqori sur‘atlarda rivojlanishi davlat siyosati, innovatsion yondashuvlar va bozor mexanizmlarining samarali uyg‘unligi natijasi sifatida namoyon bo‘lmoqda. AQSh va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, xizmatlar sohasini rivojlantirishda raqobat muhitini ta’minlash va xizmatlar sifatini oshirish ustuvor yo‘nalish hisoblanadi. Ushbu mamlakatlarda moliyaviy xizmatlar, sug‘urta, ta’lim, sog‘liqni saqlash va IT xizmatlari yuqori darajada raqamlashtirilgan bo‘lib, davlat tomonidan innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari keng qo‘llaniladi. Natijada xizmatlar sohasi eksport salohiyatiga ega bo‘lgan tarmoqqa aylangan. Yaponiya va Janubiy Koreya tajribasi xizmat ko‘rsatish sohasining ishlab chiqarish sektori bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ushbu mamlakatlarda logistika, transport, muhandislik va servis xizmatlari sanoat rivojini qo‘llab-quvvatlovchi asosiy omil sifatida shakllangan. Davlat tomonidan kadrlar tayyorlash, texnologik innovatsiyalar va xizmatlar

standartlarini joriy etish xizmatlar sohasi samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Singapur tajribasi xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda davlat boshqaruvi va strategik rejalashtirishning muhim ahamiyatini namoyon etadi. Bu mamlakatda turizm, moliyaviy xizmatlar va ta'lim sohasi davlat tomonidan ishlab chiqilgan uzoq muddatli strategiyalar asosida rivojlanmoqda. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan samarali foydalanish xizmatlar sohasiga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda muhim natijalar bermoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda xorij tajribasini bevosita ko'chirib olish emas, balki uni milliy iqtisodiy sharoitga moslashtirish muhim hisoblanadi. Infratuzilma yetishmovchiligi, kadrlar salohiyatining cheklanganligi va moliyaviy resurslar taqchilligi ushbu mamlakatlarda xizmatlar sohasi rivojiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, xorijiy tajribada xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari quyidagilardan iborat: xizmatlar sohasini innovatsion va raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish; davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish; xizmatlar sifatini oshirish va xalqaro standartlarni joriy etish; inson kapitaliga investitsiyalarni ustuvor yo'nalish sifatida belgilash. Umuman olganda, xorij mamlakatlarining xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribasi O'zbekiston Respublikasi uchun muhim amaliy ahamiyatga ega bo'lib, uni milliy sharoitga moslashtirish xizmatlar sohasi raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

2-jadval.

Xorijiy tajribalarni O'zbekiston sharoitida qo'llashning ustuvor yo'nalishlari*

Yo'nalish	Xorijiy tajriba	Kutilayotgan natija
Davlat-xususiy sheriklik	Singapur, Germaniya	Infratuzilmaga investitsiyalar hajmi ortadi
Raqamli xizmatlar	Janubiy Koreya	Davlat xizmatlari sifati yaxshilanadi
Logistika markazlari	Yaponiya	Transport xarajatlari kamayadi
Innovatsion boshqaruv	AQSH	Korxonalar samaradorligi oshadi
Hududiy klasterlar	Germaniya	Hududlar raqobatbardoshligi kuchayadi

Muallif ishlanmasi

2-Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, logistika markazlarini modernizatsiya qilish, elektron xizmatlarni rivojlantirish va hududiy xizmat klasterlarini tashkil etish eng istiqbolli yo'nalishlar hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xizmatlar infratuzilmasining samarali rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi, hududlar raqobatbardoshligini oshirish va aholining turmush sifatini yaxshilashning muhim omillaridan biridir. Xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirishda rivojlangan davlatlar tajribasi, xususan, davlat-xususiy sheriklik (PPP), innovatsion boshqaruv, raqamli texnologiyalar va logistika tizimlarini kompleks rivojlantirish yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta'minlayotgani aniqlandi. Xorijiy tajribalar tahlili shuni ko'rsatdiki, Singapur, Germaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya va AQSHda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning muvaffaqiyati zamonaviy boshqaruv mexanizmlari, investitsiyalarni samarali jalb etish, raqamli infratuzilmani kengaytirish hamda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash bilan bevosita bog'liq. Mazkur yondashuvlar

xizmatlar sifati va iqtisodiy samaradorlikni oshirish, logistika xarajatlarini kamaytirish hamda investitsion jozibadorlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida O‘zbekiston sharoitida xorijiy tajribalarni bevosita ko‘chirib joriy etish emas, balki mamlakatning institutsional, hududiy va iqtisodiy xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirish zarurligi asoslandi. Xususan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, hududiy logistika markazlarini rivojlantirish, xizmatlar infratuzilmasini raqamlashtirish, investitsiya muhitini yanada yaxshilash hamda xizmatlar sohasida innovatsion boshqaruv texnologiyalarini joriy etish ustuvor yo‘nalishlar sifatida belgilandi. Shuningdek, xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda hududlarning iqtisodiy salohiyati va ixtisoslashuvini inobatga olgan holda differensial yondashuvni qo‘llash, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda xususiy kapital ishtirokini kengaytirish hamda raqamli platformalar orqali xizmatlar ko‘rsatish tizimini takomillashtirish xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishini ta‘minlashga xizmat qilishi aniqlandi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-nazariy qarashlarni boyitadi hamda xorijiy tajribalarni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish yuzasidan amaliy tavsiyalarni taklif etadi. Ishlab chiqilgan takliflarni amaliyotga joriy etish xizmatlar infratuzilmasining samaradorligini oshirish, investitsion faollikni rag‘batlantirish, hududlar iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirish va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank. World Development Report 2024: Data for Better Lives. – Washington, DC: World Bank, 2024. – 312 p.
2. OECD. Regions and Cities at a Glance 2024. – Paris: OECD Publishing, 2024. – 284 p.
3. UNCTAD. Digital Economy Report 2024. – Geneva: United Nations Conference on Trade and Development, 2024. – 198 p.
4. Asian Development Bank. Asian Economic Integration Report 2024. – Manila: Asian Development Bank, 2024. – 256 p.
5. World Economic Forum. The Future of Growth Report 2024. – Geneva: World Economic Forum, 2024. – 178 p.
6. International Monetary Fund. Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia. – Washington, DC: IMF, 2024. – 154 p.
7. European Commission. European Regional Competitiveness Report 2024. – Brussels: European Commission, 2024. – 240 p.
8. Mazzucato M. Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism. Updated Edition. – London: Penguin Books, 2024. – 304 p.
9. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Revised Edition. – Geneva: World Economic Forum Publishing, 2024. – 192 p.
10. Rodrik D. An Industrial Policy for the Twenty-First Century. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2023. – 286 p.

